
Pielgrzymowanie u progu trzeciego tysiąclecia "Chodźcie, wstąpmy na górę Pańską" (Iz 2, 3) (Rzym, 29 VI 1998)

Salvatoris Mater 1/4, 311-335

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Komisja Konferencji Episkopatu Włoch ds. Duszpasterstwa czasu wolnego, turystyki i sportu

Pielgrzymowanie
u progu trzeciego tysiąclecia
„Chodźcie, wstąpmy na górę Pańską” (Iz 2, 3)
(Rzym, 29 VI 1998)

Wstęp

Wzrost zainteresowania pielgrzymowaniem

1. Coraz częstszy powrót do pielgrzymowania w jego tradycyjnej formie oraz przeróżnych odmianach głęboko dociera do sumień współczesnych ludzi wierzących. Nie ma bowiem wątpliwości, że w pielgrzymowaniu, będącym uzewnętrznieniem sumienia poszukującego, pragnienia dokonania wewnętrznej odmiany oraz uzyskania pociechy i nadziei, znajdują swój wyraz potrzeby o dużym znaczeniu ludzkim i religijnym.

U progu trzeciego tysiąclecia i w perspektywie Wielkiego Jubileuszu roku 2000 coraz silniej zaznaczają się możliwości duszpasterskie tego doświadczenia, jakim jest pielgrzymowanie; coraz pilniejsza staje się także kwestia pogłębionej refleksji, tak aby na zmieniający się poziom wrażliwości oraz religijne wymagania wiernych odpowiedzieć właściwą inicjatywą duszpasterską.

Konieczne rozeznanie

2. Aby móc stale kierować się rozsądkiem duchowym i duszpasterskim, należy poznać różne rodzaje pielgrzymowania oraz rozmaite formy działalności turystycznej związane z tym ściśle religijnym faktem. Nie należy zatem ukrywać, że bieżącą praktykę cechują zarówno aspekty autentyczne, jak i cechy mniej znaczące, które mogą zniekształcić właściwe spojrzenie na pielgrzymowanie oraz zafalszować jego motywacje i cele.

Jasnym jest wymóg, aby, na ile to możliwe, zachowywać i umacniać cele i autentyczną formułę pielgrzymowania. Co więcej, należy wspierać

wszelkie dążenia do tego, aby inicjatywy Kościoła pozwoliły zachować oryginalne cechy i oryginalny styl pielgrzymowania, a jednocześnie starać się w pracy duszpasterskiej o wzbogacenie turystyki o wartości duchowe.

Stała troska Kościoła

3. Zainteresowanie pielgrzymowaniem nie jest rzeczą nową w Kościele, w jego działalności duszpasterskiej. Wystarczy wspomnieć o różnego rodzaju trosce w przeszłości, która konkretyzowała się w specjalnych formach katechez, mających objaśniać znaczenie teologiczno-duchowe pielgrzymowania, a także o związanej z nim specjalnych celebracjach liturgicznych. Ponadto Kościół wspierał pielgrzymowanie także poprzez budowanie schronisk, klasztorów ze specjalnymi miejscami dla gości, domów pielgrzyma, a wszystko po to, by dać schronienie tym, którzy zdążali do wielkich celów „pielgrzymowania duszy” i aby ofiarować im jak najlepszą opiekę duchową.

W świetle cennego dziedzictwa przeszłości - religijnego i kulturalnego, a także w perspektywie Jubileuszu, Kościół pyta dziś sam siebie o wewnętrzne wartości pielgrzymowania i podejmuje wysiłek ponownego prze-myślenia go oraz zaproponowania w obecnych warunkach czasu i kultury¹. Również we Włoszech obserwuje się wzrost wrażliwości w stosunku do tego obszaru życia kościelnego i dążenie do uczynienia z niego ważnego elementu działalności duszpasterskiej². Poszukiwanie korzeni oraz przedstawienie wskazówek co do postępowania i sposobów działania może być istotnym wkładem w przełożenie tego ponownego zainteresowania pielgrzymowaniem w owocne doświadczenie wiary.

¹ Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa. Sekcja duszpasterstwa turystyki, *Dyrektorium generalne duszpasterstwa turystyki „Pregrinans in terra”*: EV 3/1015-1054; Kongregacja ds. Duchowieństwa, Wskazania dotyczące współpracy między Kościołami lokalnymi „*Postquam apostoli*”, nr 17: EV 7/265; Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych, *Pielgrzymka Wielkiego Jubileuszu 2000*: „L'Osservatore Romano”, 30 kwietnia 1998, dodatek (tl. pol. „Salvatoris Mater” 1(1999) nr 3, 323-347.

² Por. Komisja Episkopatu ds. Migrantów i Turystyki, *Wskazania dla duszpasterstwa czasu wolnego i turystyki we Włoszech*: ECEI 3/24-87. Znaczące tu jest powołanie przez Konferencję Episkopatu Włoskiego Narodowego Biura ds. duszpasterstwa czasu wolnego, turystyki, sportu i pielgrzymek (1987), a następnie Kościelnej Komisji do tych samych spraw (1990).

Odniesienia doktrynalne

Wędrowka jako zjawisko typowo ludzkie

4. Wędrowka jest ważnym kluczem do interpretacji ludzkiej egzystencji. Wyraża ona, oprócz czystego ruchu fizycznego, istnienie głębokiej, pierwotnej i ostatecznej instancji, która skłania do traktowania życia jako drogi i zwraca uwagę człowiekowi na fundamentalny wymiar jego istnienia. Zresztą w historii ludów i religii, w każdej epoce i we wszystkich kulturach, wędrowka pojawia się jako fakt trwały, chociaż jego motywacje i konkretne sposoby realizacji różnią się w zależności od czasu i miejsca.

Ważne jest podkreślenie wagi tak złożonego zjawiska, szczególnie pod względem antropologicznym, psychologicznym i kulturowym, ponieważ znając podłoże wędrowania odkryć można potrzeby, pytania i sens samego człowieka³. Człowiek bowiem, w różnych fazach swego życia, rzeczywiście poszukuje nowych doświadczeń; stale zadaje pytania dotyczące odwiecznych problemów istnienia, takich jak zło, cierpienie, śmierć; usiłuje zrozumieć przyczyny normalnych i nadzwyczajnych wydarzeń w historii; pociąga go ciekawość odkrycia tajemnic natury, otwarcia nowych horyzontów poznawczych. Kondycja „homo viator” jest jego cechą strukturalną, człowiek jest „podróżnikiem spragnionym nowych horyzontów, przeżywającym głód pokoju i sprawiedliwości, dążący do poznania prawdy, pożądamy miłości, otwartym na absolut i nieskończoność”⁴. Nie należy także zapominać dramatycznych wędrowek ludzkich, spowodowanych przemocą, niesprawiedliwością, ubóstwem i głodem, które boleśnie naznaczyły i nadal znaczą życie wielu ludów, grup i osób.

Pielgrzymowanie, pierwotna forma wędrowki

5. W tym ogólnym dążeniu ku wędrowce ma swe miejsce także wędrowanie z powodów religijnych, dające wyraz wewnętrznemu pragnieniu wyjścia z siebie i nawiązania kontaktu z istotą transcendentną. Krótkie spojrzenie na historię ludów pokazuje, że pielgrzymowanie od zawsze charakteryzuje losy ludzkie na ziemi. Dziś także istnieje nieprzeparta potrzeba przekroczenia ludzkiej kondycji, ujawniająca się głównie w sytuacjach zagrożenia, związanych z tymczasowością życia.

³ Por. Paweł VI, Motu proprio *Pastoralis migratorum cura*: EV 3/1496-1499; Kongregacja ds. Biskupów, Instrukcja *Nemo est*, 1-15: EV 3/1501-1515.

⁴ Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych, *Pielgrzymka Wielkiego Jubileuszu 2000*, nr 24.

Zresztą odczucie, że obecna sytuacja człowieka nie jest ostateczna, jest wciąż potwierdzane przez rozliczne ograniczenia, którym człowiek musi stawiać czoła oraz przez nigdy nie zaspokojone dążenie ku innemu światu. Człowiek od zawsze odczuwa swoje istnienie w świecie jako coś przemijającego, natomiast dążenie ku ostatecznemu celowi jest zakorzenione w samej jego naturze.

To dążenie jest podstawą tożsamości antropologicznej pielgrzymowania, przeżywanego jako oddalenie od własnego kontekstu - fizycznego, uczuciowego, symbolicznego, duchowego - oraz jako przybycie do nowego, innego miejsca, które, mimo że tymczasowe, jest zdolne wywołać wrażenie znalezienia się w szczególnej sytuacji ostatecznej. W tym poszukiwaniu ustawicznie obecny jest temat związku człowieka z Bogiem i różnych sposobów okazywania tego związku⁵.

Oczywiście pielgrzymka, dzięki doświadczeniu czegoś innego, nowego i twórczego, stanowi również częściowe i prawie symboliczne zaspokojenie potrzeby oderwania się od codziennej rutyny, monotonii i zmęczenia pracą. Przede wszystkim jednak wyraża ona pewne dążenie, impuls, pęd ku niewytłumaczalnej, a jednocześnie zaspokajającej rzeczywistości.

Tajemnica potrzebna jest po to, aby nie popaść w banalizację egzystencji, byłaby ona pozbawiona cennego znaczenia, gdyby nie połączenie z tym „absolutnie Innym”, uważanym za pierwotne źródło życia. Pielgrzymka jest w stanie ukierunkować człowieka na cel, który przekracza przestrzenno-czasowe granice codzienności; wspomaga ona także świadomość i dojrzewanie religijne. Podczas pielgrzymki współlistnieją bowiem celebracje liturgiczne i procesy formowania, osobiste wybory i elementy wspólnotowe, chwile pokuty i radosne doświadczenie zbawienia, wewnętrzne zaangażowanie i uczucie przynależności do wspólnoty. Wszystko to bardzo pozytywnie wpływa na uczestników i skłania ich do intensywnego i trwałego duchowego wzrastania.

Izrael, lud w drodze

6. Niektóre wydarzenia i postacie w historii Izraela symbolicznie wyprzedzają typowe cechy pielgrzymowania⁶.

Abram, wezwany do opuszczenia ojczyzny, staje się koczownikiem i pielgrzymem, porzuca ojczyznę, dom swego ojca, aby stać się depozytariuszem obietnicy zbawienia (por. Rdz 12, 1-5; 23, 4). Stan tymczasowości towarzyszy całym dziejom patriarchów, dlatego też cały lud hebrajski może utożsamiać tę fazę swego doświadczenia z Jakubem-Izraelem, ojcem „Aramejczyka błądzącego” (Pwt 26, 5; por. Hbr 11, 13). Wyjście z ziemi rodzinnej i droga ku nieznanemu, wskazanemu przez Boga celowi, jest konkretną odpowiedzią na Jego wezwanie, ale jest także symbolem we-

⁵ Por. Paweł VI, Adhortacja Apostolska *Gaudete in Domino*, VII: EV 5/1301-1307.

⁶ Por. Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migratorów i Podróżnych, *Pielgrzymka Wielkiego Jubileuszu 2000*, nr 4-8.

wewnętrznej i kulturowej sytuacji, jaka jest konieczna do wypełnienia woli Bożej w sposób spójny i wierny.

Podobne jest doświadczenie wiary przeżywane przez naród hebrajski podczas wyjścia z Egiptu: po długim błędzeniu przez pustynię, gdzie żyje i doświadcza kolejnych etapów oczyszczenia, naród dociera do ziemi obiecanej, nareszcie wolny i świadomy swej tożsamości i godności (por. Joz 24, 1-28). Tę samą świadomość widać w powrocie narodu wybranego do ojczyzny, po cierpieniach w niewoli babilońskiej. Podczas tej wędrówki naród znowu czuje się prowadzony przez Boga i otaczany Jego opieką (por. Iz 35; 49, 8-15; 52, 7-12).

Pielgrzymujący do świątyni Pana

7. Pielgrzymowanie ludu oczekującego i poszukującego daru Bożego odnajduje swoje symboliczne odniesienie w wędrówce ku szczególnym miejscom kultu. Miejsca, w których Bóg przemawiał do ojców, były pierwszymi celami pielgrzymek.

Po przebudzeniu ze snu, w którym ujrzał aniołów Bożych wchodzących i schodzących po drabinie łączącej niebo i ziemię, Jakub woła: „O, jakże miejsce to przejmuje grozą! Prawdziwie jest to dom Boga i brama do nieba!” (Rdz 28, 17) oraz nadaje temu miejscu nazwę Betel, „Dom Boży”, sanktuarium Jego obecności na ziemi obiecanej.

Podobnie Hebron, Sychem, Synaj-Oreb oraz inne miejscowości nabierają znaczenia symbolicznego w odniesieniu do przeżyć, których doświadczali w nich biblijni bohaterowie; miejsca te pomagają ponownie przeżywać dar Boży i są gwarancją spełnienia Jego obietnic. To właśnie ku tym miejscom i ku innym sanktuariom kierują swe kroki Izraelici, szczególnie podczas trzech świąt, w czasie których Pan wzywa swych wiernych do stawienia się przed Jego obliczem: Przaśników, Żniw i Zbiorów (por. Wj 23, 14-17).

Kiedy natomiast liczne miejsca święte zastępuje jedna świątynia, jest ona widziana jako doskonała ikona Bożej wierności (por. Pwt 12, 2-12). Świątynia ta jest nie tylko wspomnieniem o zbawczej przeszłości, ale również miejscem aktualnego doświadczenia łaski, która wpisuje się w świadomość biblijnego człowieka dzięki świętom pielgrzymkowym, przewidzianym przez hebrajski kalendarz (Pwt 16, 1-17). Świątynia jest znakiem obecności, miejscem przymierza, świadectwem wierności Boga względem przymierza (por. 1 Krl 8, 14-40). Idąc do świątyni, pobożny Izraelita na nowo odkrywa miłość Boga względem ludu, i ze swej strony zobowiązuje się nią żyć w swej codzienności.

Jerozolima jest miastem świętym, ponieważ posiada świątynię, która jest domem Boga, i dlatego Ezechiel może oświadczyć, że nowa nazwa świętego miasta będzie brzmiała: „Pan jest tam” (Ez 48, 35)⁷. Z tej świa-

⁷ JHWH shamma.

domości pochodzi poezja psalmów „stopni”, śpiewanych podczas pielgrzymowania do świątyni, duchowego i geograficznego centrum całego narodu wybranego⁸.

Ta współzależność między doświadczeniem historyczno-zbawczym i rytualnym gestem sprawia, że Dawid, gromadząc materiały do budowy świątyni, zwraca się do Boga: „Jesteśmy bowiem pielgrzymami przed Tobą i przychodniami, jak byli wszyscy przodkowie nasi” (1 Krn 29, 15). Wyjaśnia ona także powód, dla którego powszechne zbawienie interpretowane jest jako droga-pielgrzymka ku Jerozolimie wszystkich narodów, które przyjmują słowa proroka: „Chodźcie, wstąpmy na Górę Pańską, do świątyni Boga Jakubowego” (Iz 2, 3).

Z Jezusem w stronę Paschy

8. W perspektywie Nowego Testamentu rzeczywistość pielgrzymki wydaje się tracić znaczenie w swej formie zewnętrznej, zyskuje natomiast głębsze podstawy teologiczne⁹.

Jezus nie żąda od swoich uczniów udziału w pielgrzymkach, ani nie wydaje się szczególnie doceniać znaczenia świąt religijnych w środowisku żydowskim, z którymi jest związane pielgrzymowanie. Nie odrzuca jednak tego doświadczenia; co więcej, podkreśla wagę podróży do Jerozolimy w głównych okresach swego życia: narodzenie i przedstawienie w świątyni; przejście do życia w społeczeństwie poprzez pielgrzymkę do Jerozolimy z Maryją i Józefem w wieku dwunastu lat; publiczne nauczanie i częste wizyty w Jerozolimie z okazji świąt, jak o tym szczególnie często wspomina Ewangelista Jan (por. Łk 2, 22-40. 41-52; J 2, 13; 5, 1; 7, 2. 10; 10, 22-23; 12, 12).

Poza tym jednak wędrowanie staje się najbardziej szczególnym znakiem przebywania Jezusa wśród ludzi i łączności uczniów z Jego osobą. Całe życie Pana jest jedną wielką podróżą, pielgrzymowaniem do Jerozolimy, co podkreśla w sposób szczególny Ewangelia św. Łukasza (por. Łk 9, 31. 51. 53. 57; 13, 22. 33; 17, 11; 19, 28). Jerozolima, do której podąża Jezus, jest nie tyle miastem starożytnej świątyni, ile miejscem nowej Paschy, w którym objawi się tajemnica Jego śmierci i zmartwychwstania.

W podobny sposób także uczeń Jezusa jest zawsze w drodze i żyje w ciągłej niepewności jutra. Teraz jednak celem nie jest już żadne miejsce, miasto czy świątynia, lecz osoba samego Mistrza i Pana, którego ma on naśladować, niosąc swój krzyż, to znaczy wchodząc osobiście w tajemnicę Paschy (por. Mt 16, 24).

Nowy sposób życia w Jezusie, związek z Bogiem, znajduje swój wyraz w zastąpieniu kultu odprawianego w świątyni w Jerozolimie przez oddawanie czci Ojcu „w Duchu i prawdzie” (J 4, 23). Podczas gdy staro-

⁸ Por. Ps 120-134. Te psalmy, związane z różnymi momentami pielgrzymki, wyrażają wewnętrzną dynamikę i głębokie pragnienie wędrującego ludu.

⁹ Por. Papiaska Rada ds. Duszpasterstwa Migratorów i Podróżnych, *Pielgrzymka Wielkiego Jubileuszu 2000*, nr 9-10.

żytna świątynia schyli się wkrótce ku upadkowi, nowa świątynia w ciele Jezusa, która zastępuje tę poprzednią, wznosi się na nowo „w trzech dniach” (J 2, 19).

Ostatni uczniowie wędrowcy, których widzimy w Ewangelii św. Łukasza, to ci, którzy idą w stronę Emaus, oddalając się od miasta i sanktuarium zbudowanego z kamieni, ale na drodze spotykają Jezusa-pielgrzyma, Zmartwychwstałego, który ich szuka i towarzyszy im swą zbawczą obecnością (Łk 24, 13-35).

Pielgrzymka w życiu Kościoła

9. Wymiar wędrowania naznacza także życie pierwszych chrześcijan, którzy nieprzypadkowo określają nowe zbawcze doświadczenie mianem „drogi” (Dz 9, 2; 18, 25. 26; 19, 9. 23; 22, 4; 24, 14. 22). Droga wiary wymaga od nich także ruchu zewnętrznego - wyjścia z domu i spotkania z braćmi w domach otwartych dla wspólnoty (por. Dz 2, 46). A jednak w najwcześniejszej epoce historii Kościoła nie istnieją specjalne miejsca spotkań liturgicznych, głównie z powodu sytuacji społecznej, w jakiej stawała swe pierwsze kroki wiara chrześcijańska, ale także dlatego, by podkreślić, u samych korzeni chrześcijańskiego doświadczenia, pierwotną świętość Ciała Chrystusa, którym jest Kościół (por. Ef 22, 23; Kol 1, 18. 24), zgromadzenie wiernych, wspólnota zebrana wokół Jezusa obecnego w sakramentalnym znaku Eucharystii.

W okresie, który nastąpił bezpośrednio po epoce apostołskiej, pierwsze formy pielgrzymowania chrześcijańskiego mają za cel groby męczenników, będących jako świadectwo wiary o silnym wydzźwięku eklezjalnym (gest oddania życia) nadzwyczajnym odniesieniem dla utrzymania jedności wspólnoty. Wkrótce potem wspólnota podejmuje poszukiwania świętych miejsc w Palestynie, szczególnie cenionych po uzyskaniu od cesarza Konstantyna swobody religijnej. W ten sposób Jerozolima i Rzym, ze swymi sanktuariami, stają się celem wędrówki wiernych jako świadectwom żywej wiary.

Inne szlaki pielgrzymek rozwiną się w średniowieczu, łącząc pielgrzymowanie wiernych z praktyką pokutną. Niektóre z tych miejsc staną się prawdziwymi rozdrożami narodów i będą zasadniczymi elementami powstawania cywilizacji europejskiej. Można powiedzieć, że świadomość Europy rodzi się na drogach, które prowadzą do Rzymu i do Świętego Jakuba w Composteli.

W ten sam sposób lokalna tożsamość religijna i cywilna jest ściśle związana ze ścieżkami, które prowadzą do sanktuariów, głównie maryjnych, które powstają w wielu miejscach naszego kraju.

To ciągle wędrowanie w poszukiwaniu Boga i jego łaski naznacza całe życie Kościoła¹⁰, który w ten sposób odpowiada na istotne dynamizmy, cechujące wiarę i życie ludzkie.

¹⁰ Por. TAMŻE, nr 3-4.

Chrystologiczne znaczenie pielgrzymki

10. Na tych drogach poszukiwania Boga wiara chrześcijańska doprowadza jednak, pod pewnymi względami, do zmiany samego sensu pielgrzymowania. Zbawcze wcielenie Syna rzeczywiście ostatecznie wyjawia, że spotkanie człowieka z Bogiem jest wynikiem działania łaski Boga, który wychodzi człowiekowi naprzeciw: droga Boża - Słowo, które rozbija swój namiot między nami (por. J 1, 14) - poprzedza drogę człowieka i umożliwia ją. Teraz wędrówka człowieka odnajduje w Jezusie fundament i wzór, przedstawiając się jako przezwyciężenie śmierci i grzechu, odrodzenie i ostateczne połączenie z tajemnicą Boga. Od tego momentu każda pielgrzymka ma być symbolicznym wyrażeniem tego wydarzenia łaski.

Najgłębsze znaczenie pielgrzymowania w perspektywie wiary chrześcijańskiej z pewnością wynika z odniesienia do tajemnicy Wcielenia i tajemnicy Paschy, które stanowią jego transcendentny wzorzec. Takie wyrażenia jak „wyjść od Ojca” i „wstąpić do Ojca”, „zstąpić z nieba” i „wstąpić do nieba” przywołują, lecz nie wyczerpują, tajemnicę Wcielenia Syna Bożego oraz Jego misji aż do jej ostatecznego wypełnienia (por. J 3, 13-14; 6, 33. 38. 62; 8, 42; 13, 3; 16, 30; 17, 8; 20, 17). Tajemnica ta wyraża dynamikę miłości Boga, który zbliża się do człowieka i jest obecny w kontekście jego historii. Nie podważając prawdy o niezmienności i wszechobecności Bożej, historia człowieka, z jej przypadkowością, ruchem, dynamizmem i ewolucją w czasie jest przejęta przez Słowo, stając się w ten sposób prototypem nowej ludzkości i fundamentem jego stopniowego spełnienia w czasie, czego wielką i głęboką metaforą jest pielgrzymowanie.

Wcielenie wypełnia się w wydarzeniu Paschy. Wędrówka Słowa w czasie nie może być uznana za zakończoną, dopóki, przechodząc przez tajemnicę Krzyża, nie wróci Ono do Ojca: „Wyszedłem od Ojca i przyszedłem na świat; znowu opuszczam świat i idę do Ojca” (J 16, 28).

Przeznaczeniem ucznia Jezusa jest uczestnictwo w tajemnicy Zmartwychwstania Jego Pana: „Ojczy, chcę, aby także ci, których Mi dałeś, byli ze Mną tam, gdzie Ja jestem” (J 17, 24). Aby wejść do obiecanego życia, trzeba przejść przez śmierć ku zmartwychwstaniu.

Pielgrzymowanie chrześcijańskie także nabiera znaczenia paschalnego. Wspólne wędrowanie ku świętemu miejscu staje się znakiem wyrażającym uczestnictwo w Zmartwychwstaniu Pana, szczególnie wtedy, kiedy następuje kulminacyjny moment celebracji sakramentów Pojednania i Eucharystii.

Bóg pozwala człowiekowi na spotkanie z Nim w konkretnych wydarzeniach historycznych; działa w sposób szczególny w danym miejscu i czasie. W związku z tym można mówić o tak zwanej „łascie miejsca”, jako łascie uzyskiwanej za pośrednictwem osób, zdarzeń, rzeczy czy określonych środowisk.

Metafora Kościoła i narodów w wędrówce ku Bogu

11. Święty Paweł przypomina nam, że „jak długo pozostajemy w ciele, jesteśmy pielgrzymami z daleka od Pana. Albowiem według wiary, a nie dzięki widzeniu postępujemy” (2 Kor 5, 6-7). Dlatego Kościół czuje się pielgrzymem i kimś obcym na świecie, tak jak ktoś, która nie ma obecnie „domu wiecznie trwałego” (2 Kor 5, 1), bo ten czeka w niebie, ale szuka przyszłego miasta (por. Hbr 13, 14).

Kościół, sam siebie uważając za pielgrzymą, widzi w pielgrzymowaniu symbol swej obecnej sytuacji; bodziec do tego, aby w autentyczny sposób przeżywać oczekiwanie i być zawsze gotowym na „objawienie się synów Bożych” (Rz 8, 19). To dążenie rozwija się ponadto z uwzględnieniem sytuacji historycznej i kulturowej, w której Kościół realizuje swoje posłanie oraz prowadzi dzieło ewangelizacji¹¹.

Wezwanie do czegoś, co jest nieobecne i odległe, znajduje swój symboliczny odpowiednik w miejscu niezwykłym, kulturowo odmiennym od miejsca codziennego wysiłku i cierpienia, symbolicznie przypominającym „Jeruzalem niebieskie” (Hbr 12, 22). Pielgrzymowanie umiejscowione jest pomiędzy dwiema sytuacjami życiowymi: tymczasowości i ostateczności. Wyprzedza ono i symbolizuje to dążenie, które wyrażone jest słowami świętego Augustyna: „Kościół idzie swoją drogą, pielgrzymując wśród ludzkich prześladowań i Bożego pocieszenia”¹².

W tej perspektywie pielgrzymowanie przeżywane jest jako doświadczenie istoty rzeczy: człowiek żyje z niezbędnego minimum, nie przywiązuje się do innych, nie pozwala uzależnić się żadnej strukturze. W pewnym sensie tworzy wokół siebie pustynię w rytmie codziennego życia.

Osoba wierząca czuje, że nie należy w całości do tego świata, i to nie z powodu poczucia wyższości czy braku zainteresowania, lecz z powodu świadomości, iż dąży ku nowemu światu i wędruje w oczekiwaniu „nowego nieba i nowej ziemi, w których będzie mieszkała sprawiedliwość” (2 P 3, 13).

Z drugiej strony chrześcijanin wie, że wędrówka do Boga obejmuje nie tylko Kościół. Cała historia ludzkości i dzieje różnych narodów mogą być rozumiane jako pielgrzymowanie, które z różnych punktów wyjścia zdąża ku jednemu celowi, jakim jest połączenie ludzi z ich Stwórcą oraz z innymi ludźmi w jeden lud, zmierzający ku swemu ostatecznemu przeznaczeniu.

Czas-miejsce doświadczenia religijnego

12. Pielgrzymka jest momentem autentycznego doświadczenia religijnego, uspokajającą odpowiedzią na głębokie pragnienie osiągnięcia tej sytuacji

¹¹ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 48: EV 1/415-418.

¹² Św. Augustyn, *O państwie Bożym*, XVIII, 51.

ostatecznej, jaką jest prawdziwa ojczyzna (por. Hbr 11, 14), „Miasto Święte” (Ap 21, 2), którego fundamenty opierają się na Chrystusie, a jego mur „ma dwanaście warstw fundamentu, a na nich dwanaście imion dwunastu Apostołów Baranka” (Ap 21, 14): to miasto, w którym „śmierci już odtąd nie będzie. Ani żałoby, ni krzyku, ni trudu” (Ap 21, 4), a jego „lampą - Baranek” (Ap 21, 23).

W tej perspektywie uczestnictwo w pielgrzymce oznacza przeżywanie jej w sposób autentyczny i skuteczny, z niezwykłym odczuwaniem obecności Boga i Jego zbawienia¹³. Pielgrzymka jest rzeczywiście tak bogatym wydarzeniem, że można dzięki niej odczuć tymczasowość obecności świata, a jednocześnie poczuć przedsmak przeznaczenia wykraczającego poza historię oraz szczęśliwej ojczyzny niebieskiej.

Ten kontakt z transcendentną i zbawczą boską rzeczywistością osiąga swój szczyt w celebracji sakramentów świętych. Poprzez nie człowiek otrzymuje zbawienie, a poszukiwanie Boga zostaje wreszcie zakończona pomyślnie. Ostatni etap pielgrzymki Boga do człowieka - sakrament, jest najpełniejszym eklezjalnym gestem spotkania człowieka z Bogiem.

Znak jedności ludzi między sobą i całym stworzeniem

13. Pielgrzymowanie może być także rozumiane jako narzędzie pogłębiania wspólnoty między ludźmi. Dzięki niemu możliwe jest uświadomienie sobie ograniczeń pojedynczego człowieka i całych narodów, zwraca uwagę na konieczność współdziałania, żądając, aby każdy uznał drugiego człowieka za towarzysza podróży, solidarnego i gotowego do wzajemnej pomocy we wspólnej wędrówce. W taki oto sposób pielgrzymowanie pomaga zrozumieć i uświadomić sobie ludzki i religijny realizm życia oraz historię narodów.

Prowadzi ono także do przygotowania „nieba nowego i ziemi nowej” (Ap 21, 1), widzianych jako już zapoczątkowanych i obecnych w aktualnych warunkach życia, również pod względem ekologicznym. Pielgrzymka bowiem jest faktycznie okazją do poznawania i kontemplowania dzieła Stwórcy nowymi oczami, jest także wezwaniem do obrony i zachowania naturalnego środowiska jako warunku ich lepszego, osobistego i zbiorowego, wykorzystania¹⁴.

¹³ Por. Dekret *Normy regulujące pobożne pielgrzymki wiernych do najznamienitszych sanktuariów*: AAS 28 (1936) 167-168.

¹⁴ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium Peregrinans in terra*, I, 3: EV 3/1022-1026.

Sposoby i czas pielgrzymowania

Pielgrzymki a „turystyka religijna”

14. W pielgrzymce motywacje i perspektywy religijne często łączą się z innymi, bądź to natury kulturalnej, bądź związane ze spędzaniem czasu wolnego. Te właśnie elementy tworzą zjawisko szczególne, słusznie określane mianem „turystyki religijnej”. Chociaż zewnętrzne cechy mogą zbliżać turystykę religijną do pielgrzymowania, to jednak te dwie rzeczywistości mają motywacje całkowicie odrębne, które powodują, czy raczej powinny powodować różnice także w sposobie realizacji. O ile udział w pielgrzymce inspirowany jest świadomym uzasadnieniem mającym swoje źródło w wierze, o tyle turystyka religijna wynika z motywacji kulturalnych i rekreacyjnych, natomiast z religią ma powiązanie takie, że korzysta z dotyczących jej miejsc i przedmiotów.

Aby uchwycić odrębność każdego z tych dwóch zjawisk, należy podejść do nich z pewną wrażliwością. Niestety, może się zdarzyć, że będą one powierzchownie i pobieżnie traktowane jak zjawiska podobne, przez co ryzykuje się poważne wypaczenie idei pielgrzymowania. Na podobną dwuznaczność widzenia i przeżywania tych zjawisk mogą czasem wpływać agencje turystyczne, niezbyt dobrze przygotowane pod względem rozumienia fenomenu religijnego, a także niedoświadczeni organizatorzy czy przewodnicy pielgrzymek. Ryzykuje się w ten sposób narzucenie świeckiego modelu pielgrzymki, mylonego z jakąkolwiek inną formą działalności turystycznej. Jeśli nie ma jasności celów oraz sposobów i narzędzi realizacji, powstaje niezrozumienie czy nieuzasadnione ograniczenia podstawowego i nieodwołalnego celu religijnego pielgrzymki.

Motywacje i sposoby pielgrzymowania

15. Pielgrzymowanie „polega na osobistym bądź grupowym udaniu się do sanktuarium lub miejsca szczególnie ważnego dla wiary, w celu dopełnienia tam specjalnych aktów religijnych, zarówno dotyczących miłosierdzia, jak czynów wotywnych czy pokutnych, a także aby zdobywać doświadczenie życia we wspólnocie, wspierać wzrost cnót chrześcijańskich i coraz szersze poznawanie Kościoła”¹⁵. Ten opis ujawnia naturę pielgrzymowania, z jego wewnętrznymi składnikami i aspektami operacyjnymi, wynikającymi ze jego specyficznego charakteru religijnego.

¹⁵ Komisja Episkopatu ds. Migracji i Turystyki, *Wskazówki dotyczące duszpasterstwa czasu wolnego i turystyki we Włoszech*, nr 41: ECEI 3/78.

Motywacje pielgrzymowania są głównie, chociaż nie wyłącznie, natury religijnej. Bardziej lub mniej głębokie i ujawniane, są to motywy wynikające z potrzeby osobistego kontaktu z Bogiem, uzyskania pomocy, również za wstawiennictwem Dziewicy czy świętych, z poszukiwania spokoju ducha poprzez pojednanie z Bogiem, bliźnimi i samym sobą. U podstaw pielgrzymowania leży potrzeba wiary, znajdująca swój wyraz w ruchu, który ma symbolizować nawrócenie, wstęp i przygotowanie do tego doświadczenia religijnego, którego punktem kulminacyjnym jest udział w życiu liturgicznym sanktuarium. Podczas udziału w pielgrzymce przewidziane są, oprócz wcześniejszego przygotowania, także takie elementy jak: aktywne uczestnictwo w różnych chwilach wyznawania i praktykowania wiary, przede wszystkim poprzez słuchanie i rozważanie słowa Bożego; celebrowanie sakramentu pokuty i Eucharystii, jak również okazywanie miłosierdzia i solidarności, chwile ciszy i dłuższej modlitwy oraz pogłębienie katechetyczne. Wśród pobożnych praktyk mogą się znaleźć także inne formy służące duchowemu rozwojowi, jak pobyt w miejscu niezwykłego wydarzenia, odwiedzenie grobu czczonego świętego, złożenie pokłonu jego relikwiom lub innym rzeczom, które przypominają powstanie samego sanktuarium.

Pielgrzymka, w przeciwieństwie do tego, czym może się wydawać na pierwszy rzut oka, jest wydarzeniem niezwykle złożonym, zawierającym liczne, następujące po sobie momenty¹⁶. Należy je odróżniać, a jednocześnie zachować ich wewnętrzną jedność. Oto jak Papież napomina w tej sprawie odpowiedzialnych za organizację pielgrzymek i za sanktuaria: „Uważajcie na „czas” i rytm każdej pielgrzymki: wyjście, przybycie, „zwiedzanie” sanktuarium i powrót - wszystkie chwile wędrówki, które pielgrzymi zawierają waszej opiece duszpasterskiej. Macie za zadanie prowadzić ich do istoty rzeczy: Jezusa Chrystusa, Zbawcy, celu każdej wędrówki i źródła każdej świętości”¹⁷.

Czas „wędrówki”

16. Pielgrzymka to przede wszystkim wędrówka, czas poświęcony temu szczególnemu rodzajowi wędrowania, którego zamiarem jest wyrażenie i zrealizowanie pragnienia odnalezienia religijnego znaczenia egzystencji. Wewnętrzny imperatyw wyjścia poza siebie, przejścia, nawrócenia wyraża się w konkretnej wędrówce, pozwalającej wyjść poza miejsca związane z życiem codziennym. Ikoną podsumowującą to znaczenie i tę symbolikę jest postać Abrahama, który słucha i wypełnia wezwanie Boga: „Wyjdź z twojej ziemi rodzinnej i z domu twego ojca do kraju, który ci ukazę” (Rdz 12, 1; por. Rdz 12, 1-5; Dz 7, 2-4; Hbr 11, 8-10).

¹⁶ Papieska Rada de. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych, *Pielgrzymka Wielkiego Jubileuszu 2000*, nr 32.

¹⁷ Jan Paweł II, *Przemówienie do uczestników Pierwszego Światowego Kongresu Duszpasterstwa Sanktuariów i Pielgrzymek*, 28 lutego 1992, nr 4: Insegnamenti di Giovanni Paolo II, XV/1, s. 489.

Patrząc na symbolikę wędrówki, należy wyodrębnić i pogłębić dwa momenty.

Pierwszy z nich to *decyzja* wyruszenia w podróż, będąca wstępnym warunkiem spełnienia oczekiwań, które powodują oddalenie się od własnego domu i bezpośrednią przyczyną wyruszenia w pielgrzymkę. Do tego momentu należy podchodzić z uwagą, poprzez katechezę i modlitwę, przed podróżą i w czasie jej trwania, aby móc uchwycić jak najlepiej cel pielgrzymki¹⁸. Należy zapytać samego siebie dlaczego, z jakimi oczekiwaniami i w jakim kontekście wiary idzie się do miejsca pielgrzymowania.

Drugim elementem jest „trasa” w całym tego słowa znaczeniu, która wyraża oczekiwanie na spotkanie z Bogiem, zamiar poddania się oczyszczeniu, świadomość własnych ograniczeń, pragnienie przebywania w towarzystwie braci. Aby nadać temu religijnemu wędrowaniu wyrazistą formę, sugeruje się zawsze wędrówkę pieszą, nawet na krótkiej trasie, aby przypieczętować ją w sanktuarium odpowiednim „rytuałem przekroczenia progu”, znakiem ewangelicznego przyjęcia i powitania. Piesza wędrówka, w przeszłości zjawisko normalne, dziś coraz częściej wybierana jest dla szczególnych pielgrzymek. Jest ona zarówno znakiem pokuty, jak i narzędziem służącym nawróceniu.

Czas „wizyty”

17. Pielgrzymka nie jest błędzeniem bez celu, lecz dążeniem do miejsca świętego i przebywaniem w nim. Z tego punktu widzenia wizyta ma swój wzorzec w ikonie Chrystusa, który towarzyszy uczniom idącym do Emaus, objaśnia Pisma, zostaje z nimi, objawiając się i jednocząc się z nimi: „Wszedł więc, aby zostać z nimi” (Łk 24, 29; por. Łk 24, 13-35).

Sanktuarium jest upragnionym miejscem spotkania po długiej drodze. Pielgrzym zostaje zaproszony, aby zanurzyć się w świętym miejscu, pozwolić się prowadzić Duchowi Jezusa, również za pośrednictwem charakterystycznych cech danego miejsca: piękna, samotności, mistycznego klimatu, świętej symboliki, i posmakować autentycznego przeżycia religijnego. Należy tu wymienić niektóre wymiary, jakie powinny zaistnieć, aby wizyta była owocna.

Pierwszy z nich to *wymiar kultowy*, w którym pielgrzym z żywą wiarą jednoczy się w sanktuarium ze zgromadzeniem ludu Bożego. Poprzez liturgię i sakramenty spotyka się z Chrystusem, słuchając Jego słowa, wychwalając imię Pana w liturgii godzin, pozwalając działaniu Ducha Świętego nawrócić swe serce w sakramencie pokuty, uczestnicząc w eucharystycznej pamiętce Paschy - kulminacji życia chrześcijańskiego.

Niezbędny jest także *wymiar przepowiadania*, który powinien realizować się poprzez różne formy, przystosowane do każdego pielgrzyma.

¹⁸ Należy propagować korzystanie z *Benedykcjonarza*, który poświęca naszemu tematowi cały rozdział X: Błogosławieństwo pielgrzymów. W szczególności: *Błogosławieństwo na początek pielgrzymki* (nr 321-332).

W tym sensie sanktuarium realizuje działanie mające na celu chrześcijańską formację, cenne szczególnie dla tych, którzy zazwyczaj nie uczestniczą w innych formach kształcenia religijnego.

Należy także na koniec podkreślić *wymiar kulturowy*, związany z faktem, że zazwyczaj sanktuarium jest depozytariuszem i stróżem dzieł sztuki, architektury i piękna krajobrazu. Te aspekty mogą mieć duże znaczenie jako atrakcja dla pielgrzymów, a zatem pozytywnie wpływać na rezultaty pielgrzymki. Należy przede wszystkim spojrzeć na otaczającą przyrodę i dzieła sztuki jako źródła medytacji i kontaktu z tajemnicą.

Czas „pożegnania”

18. Pożegnanie jest chwilą silnie przeżywaną przez pielgrzymów, głęboko ich poruszającą. Aby wyrazić jego głębokie znaczenie, możemy posłużyć się ikoną niebieskiego Jeruzalem, za którym tęskni uchodźca i pielgrzym. Podczas oddalania się od miejsca intensywnego przeżycia religijnego, coraz silniej odczuwa się tęsknotę za ostatecznym przebywaniem u boku Pana, w miejscu Jego objawienia: „Oto przybytek Boga z ludźmi: i zamieszka wraz z nimi i będą oni Jego ludem, a On będzie BOGIEM Z NIMI ” (Ap 21, 3).

Czas pożegnania jest najmniej zinstytucjonalizowany i wyodrębniony, dlatego też należy przywrócić się jego najważniejszym znaczeniom i je pielęgnować. Pierwsze z nich to *wewnętrzna wdzięczność*, wyrażająca się w postawie zadowolenia, spokoju, przyjęcia woli Bożej. Nawet jeśli pielgrzym nie otrzymał upragnionego daru, odczuwa on pewne zaspokojenie swoich potrzeb i doświadcza obecności Boga jako Pana i Ojca, przyjaciela i dobroczyńcy.

W pożegnaniu ujawnia się także dar *umocnienia* wiary i życia chrześcijańskiego jako konsekwencja wizyty w sanktuarium. Pielgrzym uznaje, że był adresatem łaski i błogosławieństwa Bożego. Wracając do życia codziennego wie, że towarzyszy mu stale łaskawa obecność Ojca i może stawiać czoła swym zadaniom ze zwiększoną świadomością wiary, z większą siłą dawania świadectwa i zapałem misyjnym.

Pożegnanie podkreśla również *pragnienie powrotu*. Tęsknota i wrzucenie przekształcają się w zamiar kontynuowania tego przeżycia i ponownego ujrzenia miejsca objawienia Bożej miłości. Pożegnanie, mimo że nie jest jego założeniem zachęcanie do postaw sentymentalnych czy emocjonalnych, w rzeczywistości staje się pewnego rodzaju formułą „do zobaczenia”, mająca wydźwięk bogaty w słowa zapewnień ze strony pielgrzymów. Następnie pielgrzymka kończy się w samym sanktuarium krótką ceremonią, podczas której, obok tradycyjnego błogosławieństwa¹⁹, pielgrzymi są żegnani ostatnimi upomnieniami i pożegnaniem ewangelicznym.

¹⁹ Por. *Benedykcjonarz*, nr 333-3444.

Rodzaje i cele pielgrzymek

19. Klasycznym modelem pielgrzymowania, przekazanym nam przez tradycję, jest pielgrzymka grupowa. Obecnie jest ona zazwyczaj związana z życiem parafii i prowadzi ją ksiądz, zakonnik lub zakonnica, albo też diakon bądź katecheta ze specjalnym zezwoleniem. Głównym zadaniem prowadzącego jest realizacja duchowych celów pielgrzymki na różnych jej etapach.

Powoli do tradycyjnego pielgrzymowania parafialnego dołączały się inne jego formy - indywidualne, rodzinne, zespołowe. Są one bardzo cenne, szczególnie gdy inicjują je religijne rodziny, stowarzyszenia, bądź ruchy uznane przez Kościół. Wiele rodzin i grup rodzinnych faktycznie umacnia swe życie religijne na drogach prowadzących starymi szlakami ku słynnym sanktuariom, przeżywając w ten sposób wędrówkę Świętej Rodziny z Nazaretu do Jerozolimy (por. Łk 2, 41-52).

Pielgrzymki różnią się także pod względem celów, które określają aspekty religijne, formacyjne i organizacyjne.

Różne są także miejsca, do których pielgrzymki się odbywają. Ograniczymy się do wskazania tylko miejsc najbardziej uznanych i najbogatszych w pamiętki ewangeliczne i eklezjalne, jak pielgrzymowanie do „miejsc, które widziały naszego Pana”, czy to, które prowadzi „śladami Mojżesza”, oraz to, które przemierza ścieżki Kościoła w najwcześniejszym jego etapie: „śladami apostołów”.

Szczególnego znaczenia nabiera pielgrzymowanie do Rzymu, do grobów apostołów Piotra i Pawła oraz innych męczenników²⁰. Przede wszystkim począwszy od ogłoszenia roku 1300 Rokiem Jubileuszowym, tłumy wiernych z całego świata pielgrzymują do Kościoła Rzymskiego, który stoi na czele wspólnoty wszystkich Kościołów.

Bardzo liczne są także sanktuaria Maryi Dziewicy, począwszy od tych najbardziej znanych po te, o których nie słyzy się wiele. Wszystkie one są celem nieustających pielgrzymek, znakiem i dowodem wyjątkowego miejsca, jakie Maryja zajmuje w wierze ludu Bożego. Chrześcijańskiemu ludowi drogie są szczególnie sanktuaria związane z chorobą i cierpieniem, gdzie macierzyńska opieka Matki Bożej i naszej Matki objawia się w znakach pocieszenia i nadziei. Lourdes, Fatima, Loreto, Pompeje i wiele innych, czasem tylko lokalnie znanych sanktuariów, są miejscami wielu łask i głębokiego doświadczenia wiary.

Dla ludowej duchowości i pobożności ważne są sanktuaria, które zachowują pamięć o wielkich świętych; we Włoszech są to głównie sanktuaria świętych patronów: św. Franciszka z Asyżu i św. Katarzyny ze Sieny.

Na koniec należy wspomnieć o współczesnych miejscach głębokich przeżyć duchowych i religijnych, jak również wędrówki, marsze wiary i nawrócenia. Duże znaczenie mają tu Światowe Dni Młodzieży, prawdziwe pielgrzymki młodych ku spotkaniu z Chrystusem, pod przewodnictwem następcy św. Piotra.

²⁰ Por. Paweł VI, Adhortacja apostolska *Gaudete in Domino*, VII: EV 5/1301-1307; Jan Paweł II, Konstytucja apostolska *Ecclesia in Urbe*, nr 8: „L'Osservatore Romano”, 4 lutego 1998, s. 2; Sekretariat Stanu, Reskrypt *Z nieustającym pośpiechem* oraz *Statut Peregrinatio ad Petri sedem*: EV 13/2146-2156.

Wskazania duszpasterskie

Pielgrzymowanie w kontekście zmian społecznych

20. Jedną z głównych cech typowych dla naszych czasów są z pewnością zmiany społeczne, charakteryzujące się szybkością, złożonością i totalnością, które przenoszą się na styl życia i wzorce kulturowe. Zmiany dotyczą także kwestii religijnych i w różnym stopniu decydują o przeżyciach osób wierzących na poziomie osobistym i społecznym: od wiary po praktykę religijną, od wymiaru wspólnotowego po zachowania etyczne²¹.

W tym kontekście rodzi się nowe znaczenie i umiejscowienie przejawów religijności, w tym także pielgrzymek. Te ostatnie stanowią część innego pojmowania życia, zaś ich składniki, takie jak miejsca przeznaczenia, okoliczności czy postawy wewnętrzne, ulegają zmianie. Zmienia się także liczba i rodzaj uczestników, a także struktury i narzędzia organizacyjne, możliwości goszczenia pielgrzymów, program wizyty w sanktuarium.

Na specjalną uwagę duszpasterską zasługuje pielgrzymowanie, szczególnie w zakresie pielęgnowania religijności ludowej. Ponieważ pielgrzymka obejmuje tylko jedną chwilę, a nie całość życia wiernych, może ona osiągnąć najwyższą skuteczność duszpasterską tylko pod warunkiem, że uwzględniony zostanie ogólny kontekst życia codziennego pątników. Dlatego istotną rzeczą jest przedstawienie kilku konkretnych wskazówek w perspektywie nowej ewangelizacji²².

A. W sprawie duszpasterstwa pielgrzymkowego

Działalność duszpasterska w kulturze zmian

21. Wraz z kulturowymi zmianami społeczności ludzkich zmianie ulegają także formy zamieszkania i przemieszczania się.

W przeszłości działalność Kościoła skupiała się na potrzebach cywilizacji wiejskiej, zaś w czasach nam bliższych na potrzebach cywilizacji miejskiej. Obecnie konieczne jest kolejne jej dostosowanie, które uwzględni

²¹ Por. Synod Biskupów ds. Europy (1991), Deklaracja *Tertio millennio iam*, wstęp i 1-2: EV 13/605-619.

²² Por. Jan Paweł II, *Przemówienie do francuskich diecezjalnych kierowników pielgrzymek*, 17 października 1980: Insegnamenti di Giovanni Paolo II, III/2, s. 894-897.

nowe warunki życia, cechujące się powszechnym, coraz bardziej nasilającym się zjawiskiem przemieszczania się. Wymaga to podjęcia wielu różnorodnych działań zdolnych do przebudzenia energii, potrzebne są takie projekty i sposoby, które pozwolą głosić Ewangelię w epoce kultury zmian. Jest to wielkie wyzwanie dla duszpasterstwa w ogóle, zaś dla duszpasterstwa pielgrzymek w szczególności.

W tej perspektywie działalność duszpasterska powinna ukazywać związek między zaangażowaniem w codzienne życie a ostatecznym celem istnienia, poczucie tymczasowości i prowizoryczności, konieczność zwrócenia się człowieka ku Bogu i Jego opatrnościowemu działaniu. W takim ujęciu pielgrzymka pomaga połączyć życie i wiarę, przyjmować wolę Bożą i dbać o innych w każdej sytuacji, zachować wstrzeźliwość w życiu i solidarnie dzielić się z innymi.

Zadanie Kościoła lokalnego

22. Duszpasterstwo pielgrzymkowe nie zamierza tworzyć oddzielne struktury czy inicjatywy, bo szkodziłoby to duszpasterstwu w ujęciu ogólnym; ma ono sugerować odpowiednie metody realizacji pewnych wybranych działań, w zgodności z założeniami ogólnymi. Wspomniana już złożoność działalności duszpasterskiej wymaga współpracy i porozumienia różnych podmiotów eklezjalnych, co więcej, taka współpraca na różnych odcinkach życia Kościoła jest warunkiem jej pozytywnego oddziaływania.

Mimo że perspektywa ta nie jest z pewnością łatwa do przyjęcia, powinna ona jednak być odbierana, przyjmowana i realizowana przez Kościół lokalny w postaci konkretnych i skutecznych wzorców współpracy. To Kościół lokalny powinien twórczo wpływać na sposób obecności i działalności wiernych w społeczeństwie, kulturze i historii. Jego rolą jest przewodzenie duszpasterstwu pielgrzymkowemu, kierowanie nim w zakresie celów, środków, zasobów i ludzi za nie odpowiedzialnych.

Rola pielgrzymowania w duszpasterstwie ewangelizacyjnym

23. Jest rzeczą ważną, aby Kościół, zachowując styl i ducha pielgrzymowania, popierał inicjatywy dotyczące kluczowych aspektów ożywienia wiary, praktyk religijnych, spójności etycznej, aktywnego włączania się w życie społeczeństwa, zaangażowania w umacnianie związku między wiarą a życiem oraz solidarnej pomocy ubogim. Pielgrzym nie może pozostawać odczynny od sprzeczności istniejących w społeczeństwie ani głuchy na krzyk tych, którzy cierpią z powodu niesprawiedliwości w różnych częściach świata; nie może też być obojętny na rosnącą marginalizację wiary w codziennym życiu i kulturze.

Coraz większego znaczenia nabierają w tej perspektywie inicjatywy zmierzające do unicestwienia wszelkich form redukcji sakralnego wymia-

ru pielgrzymek oraz ich wykorzystywania do celów innych niż religijne. Konieczne jest stałe zaangażowanie, aby wspierać, poprzez pielgrzymowanie, rozwój życia duchowego; aby propagować przyjmowanie postaw uniwersalistycznych; aby wspierać zmiany mentalności tam, gdzie jest ona niezgodna ze świadectwem ewangelicznym; aby z nową mocą przepowiedzieć Jezusa Chrystusa i Jego Ewangelii jako jedyne zbawienie dla świata.

Odnowa praktyki pielgrzymowania

24. W związku z „nawróceniem duszpasterskim”, do którego wzywany jest Kościół u progu trzeciego tysiąclecia, również od duszpasterstwa pielgrzymkowego wymagany jest nowy styl i potrzebne nowe idee: jest to tym pilniejsze, że poprzez pielgrzymowanie można zaproponować osobom dorosłym doświadczenie wiary, które często jest nieosiągalne w inny sposób.

W szczególności chodzi o otwarcie drzwi kompetentnie przygotowanej katechizacji podczas pielgrzymki, zawierającej odpowiednie treści dotyczące prawd wiary, praktyki religijnej czy wymogów moralnych zgodnych z duszpasterstwem Kościoła lokalnego. Wymaga to opracowania strategii duszpasterskiej zwróconej ku konkretnym osobom, uwzględnienia ich podmiotowości i sytuacji społecznej oraz ich potrzeby kontaktu z Bogiem; należy uwzględnić różnorodność pokoleń i wieku uczestników - dzieci, młodzieży, dorosłych i osób starszych, a szczególną uwagę należy zwrócić na ludzi ubogich, chorych, niepełnosprawnych oraz tych, którzy mają poczucie tymczasowości i osamotnienia - ludzkiego bądź religijnego.

Jest wreszcie duszpasterstwo pielgrzymkowe wezwane do wprowadzania wszelkich możliwych form i sposobów dotarcia do osób gotowych na autentyczne doświadczenie wiary w świadectwie miłosierdzia.

Coraz pilniejsze staje się zatem zapotrzebowanie na wzorce pielgrzymkowe, które proponować będą oryginalną duchowość i sposoby głoszenia Ewangelii, dobrze przygotowane pod względem czasu i organizacji. Za opracowanie i upowszechnienie tych wzorców odpowiedzialne są lokalne wspólnoty chrześcijańskie, stowarzyszenia świeckich i pracujący w duszpasterstwie. Nowy wzorzec pielgrzymkowy rodzi się ze świadomości centralnej roli słowa Bożego; z silnej więzi eklezjalnej, również poprzez właściwe dowartościowanie sakramentów; ze świadomości, że oto otwierają się korzystne możliwości katechizacji dorosłych i młodzieży zgodnie z duszpasterską wizją umiejscawiającą pielgrzymki na nowym horyzoncie misji, inkulturacji wiary, pełnego zaangażowania różnych podmiotów eklezjalnych, zaangażowania w działanie na rzecz miłosierdzia i sprawiedliwości.

Formacja odpowiedzialnych

25. Odnowione duszpasterstwo pielgrzymkowe nie jest celem możliwym do osiągnięcia w sposób łatwy i mechaniczny; wymaga ono uprzedniej

odpowiedniej formacji wszystkich członków wspólnoty. Chodzi o taki program formacyjny, który na różnych poziomach i w różnych miejscach da duszpasterzom bodźce i wskaże kierunki, aby kształtować nową wrażliwość odnośnie do pielgrzymek.

Temat ten należałoby pogłębiać, z udziałem specjalistów, podczas studiów w seminariach duchownych, aby podnieść kompetencje przyszłych księży i umożliwić im wejście w ten specyficzny obszar duszpasterski. Chcemy także zasugerować wprowadzenie tematu duszpasterstwa pielgrzymek do nauczania proponowanego przez instytuty nauk religijnych, tak aby Kościoły lokalne miały możliwość udzielenia konkretnej, na odpowiednim poziomie kulturowym, odpowiedzi na duszpasterskie planowanie organizacji pielgrzymek²³.

Specjalną troską należy otoczyć przygotowanie i formację odpowiedzialnych za pielgrzymki, duchowych przewodników i asystentów, animatorów i opiekunów, pracowników i kierownictwo agencji biur pielgrzymkowych, aby potrafili z pasją pełnić swoją służbę na rzecz Ewangelii i dla dobra braci²⁴. Ta formacja powinna być zwięzła, ale skuteczna, swój wkład mogą tu wnieść wydziały teologiczne i inne podmioty zajmujące się formacją duchową i duszpasterską oraz organizacje zajmujące się obsługą pielgrzymek. Ponadto byłoby dobrze, gdyby przy niektórych ważniejszych sanktuariach zaczęto prowadzić stałe kursy duszpasterstwa pielgrzymek i turystyki religijnej, podzielone na różne dyscypliny wzbogacające wiedzę na temat teologii, historii, duchowości, praktyki duszpasterskiej i organizacji pielgrzymek.

Ustanowienie kompetentnych instytucji

26. Istnienie odpowiedniego wydziału diecezjalnego, odpowiedzialnego za organizację i koordynację duszpasterstwa pielgrzymek, może wspomagać wzrost zainteresowania tym sektorem duszpasterstwa. Taki wydział powinien, tam gdzie to możliwe, przyjąć formę diecezjalnego biura do spraw pielgrzymek, sprawującego rzeczywistą i skuteczną funkcję operacyjną, wspierającego pielgrzymki wyruszające z diecezji oraz te, które przybywają do sanktuariów znajdujących się na terenie diecezji.

Z tym wydziałem powinni współpracować kustosze sanktuariów oraz zakony działające przy sanktuariach lub zajmujące się pielgrzymkami. Zaleca się im troskę o przygotowywanie pomocy, biuletynów i odpowiednich folderów, uczestnictwo w specjalistycznych kongresach i seminariach, stały kontakt z organizatorami pielgrzymek w parafiach oraz różnymi stowarzyszeniami i organizacjami zajmującymi się kwestią pielgrzymek.

²³ Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, 51-59: EV 13/1411-1443; Kongregacja ds. Duchowieństwa, Dyrektorium *Peregrinans in terra*, II, 3, B, a-b: EV 3/1036-1037.

²⁴ Por. Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych, *Pielgrzymka Wielkiego Jubileuszu 2000*, nr 35.

Zaangażowanie osób świeckich

27. Sobór Watykański II oraz wynikające z niego nauczanie Kościoła pogłębiły i opisały funkcję osób świeckich w życiu Kościoła, podając teoretyczne i praktyczne kierunki aktywnego i odpowiedzialnego udziału w życiu duszpasterskim²⁵. Do obszarów, w których laikat może z powodzeniem pracować, należy oczywiście zaliczyć promowanie i organizowanie pielgrzymek. Osoby świeckie mogą planować odpowiednie szlaki i programy pielgrzymek zarówno indywidualnie, jak również jako członkowie organizacji i stowarzyszeń, szczególnie tych, które statutowo zobligowane są do wychowywania w duchu zasad i wartości chrześcijańskich poprzez działalność turystyczną i pielgrzymkową.

Zakres działania osób świeckich powinien uwzględniać różnorodność ról, jakie wiążą się z pielgrzymką: pomysłodawca i inspirator, opiekun, animator, kierownik techniczny, przewodnik, odpowiedzialny za chrześcijańskie stowarzyszenia turystyczne. Świecki animator, oprócz zajęcia się stroną materialną, organizacyjną i logistyczną, powinien być również przygotowany na podjęcie się zadania promowania pielgrzymki we wspólnocie parafialnej, szczególnie umożliwiając pielgrzymowanie chorym i niepełnosprawnym w duchu braterstwa i służby bliźniemu.

Zaangażowanie pracowników biur turystycznych

28. Istotne jest także zaangażowanie tych biur turystycznych, którzy zajmują się różnymi formami turystyki religijnej i pielgrzymek. Mile widziana jest tu współpraca i porozumienie zarówno na poziomie krajowym, jak i lokalnym, tak aby propozycje były wartościowe z ludzkiego punktu widzenia oraz aby miały duże znaczenie religijne. Dlatego też należałoby ocenić i wzmocnić już istniejące okazje do spotkań oraz stworzyć nowe, na różnych szczeblach. Katolicy pracujący w agencjach turystycznych powinni angażować się w różne formy dawania świadectwa życia chrześcijańskiego, także poprzez pracę, którą wykonują²⁶.

²⁵ Por. Sobór Watykański II, Dekret *Apostolicam actuositatem*: EV 1/912-1041, szczególnie nr 6 i 10: EV 1/933-936 i 949-951; Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*: EV 11/1606-1900, szczególnie nr 32-44: EV 11/1741-1804.

²⁶ Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa, Dyrektorium *Peregrinans in terra*, II, 3, B, f: EV 3/1041 i II, 6: EV 3/1049-1051; Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych, *Kościół i przemieszczanie się ludzi*, II, 16: EV 6/989; Komisja Episkopatu ds. Migracji i Turystyki, *Wskazania dla duszpasterstwa czasu wolnego i turystyki we Włoszech*, nr 30-40: ECEI 3/65-77.

B. Sanktuaria w duszpasterstwie pielgrzymkowym

Charyzmat sanktuariów

29. Siły przyciągania sanktuariów oraz ich ważnej roli w działalności duszpasterskiej należy upatrywać w czynnikach, które znajdują się u podstaw samego fenomenu sanktuarium i możliwości doświadczenia w nim intensywnego przeżycia wiary²⁷.

Sanktuaria należy widzieć jako znaki specjalnej łaskowości Bożej, która zaczyna się od momentu ustanowienia sanktuarium i trwa, jak tego dowodzą uzyskane w nim łaski i nawrócenia. Ich siła przyciągania emanuje z samego faktu założenia sanktuarium, z umiejscowienia geograficznego, z duchowego wezwania, które działa jak zapowiedź „prawdziwej ojczyzny”. Można powiedzieć, że każde sanktuarium ma swój charyzmat, swoje przesłanie, które trwa przez wieki. Także dla człowieka współczesnego, pozbawionego religijnych zainteresowań, sanktuaria stanowią przejście od świata widzialnego do niewidzialnego, przekazują wieczne wartości, leżące u podstaw duchowego doświadczenia.

Posługa duszpasterska w sanktuariach

30. Od kierujących sanktuariami wymaga się zaspokajania specyficznych i różnorodnych oczekiwań przybywających tam wiernych.

Pierwszą, nieodzowną posługą jest przekazywanie wiary poprzez głoszenie słowa Bożego, które odkrywa przed człowiekiem obraz miłości Ojca. Bo rzeczywiście „każda ludzka rzeczywistość jest oświetlana i interpretowana przez objawienie Chrystusa, który przyszedł zbawić całego człowieka i wszystkich ludzi”²⁸. W tej perspektywie sanktuarium potrzebuje duszpasterzy umiejących przygotować pielgrzymów „do dialogu z Absolutem i do kontemplacji nieskończonej tajemnicy, która nas otacza i przyciąga”²⁹.

Drugą posługą duszpasterską, bardzo ważną w sanktuariach, jest sprawowanie sakramentów, a szczególnie pokuty i Eucharystii. Sanktuarium stanowi pod tym względem obfite źródło zaspokajające duchowe pragnienie wiernych. Pielgrzym doświadcza wezwania do świętości, które wzbudza świadomość jego własnej małości przed Bogiem nieskończenie świętym, pełne ufności oddanie się Bożemu miłosierdziu, szlachetne postanowienie życia w duchu chrześcijańskim oraz żar miłosierdzia. Jak naucza

²⁷ Por. Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych, *Pielgrzymka Wielkiego Jubileuszu 2000*, nr 33.

²⁸ Jan Paweł II, *Homilia w Sanktuarium Nostra Signora delle Grazie i Św. Marii Goretti w Nettuno*, 1 września 1979, nr 2: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, II/2, s. 214.

²⁹ Tamże.

Jan Paweł II, sanktuaria nie są w życiu Kościoła „miejscami ubocznymi i dodatkowymi, wręcz przeciwnie - są one miejscami zasadniczymi, do nich wędruje się aby uzyskać „łaskę”, wcześniej jeszcze niż „łaski”³⁰.

Kolejną zasadniczą posługą duszpasterską jest troska o pobożne praktyki. Ten obszar wymaga skierowania uwagi na wiarę maluczkich i słabych, a jednocześnie roztropnego rozeznania, aby zapobiegać ryzyku dwuznaczności pewnych praktyk religijnych i fanatyzmowi. Należy jednak zapewnić wiernym prawo do spontanicznego, również w formach ludowych, oddawania czci Dziewicy i świętym, jako wielkim arcydziełom Bożym, braciom i przyjaciółom, świadkom i wzorcom chrześcijańskiego życia.

Przyjęcie i towarzyszenie duchowe

31. Kustosze sanktuariów oraz ich współpracownicy - księża, osoby konsekrowane i świeccie - są prawdziwymi filarami duszpasterskiego oddziaływania sanktuariów. Kościół docenia ich poświęcenie w duchowej służbie braciom pielgrzymom i turystom.

Ich specyficzna działalność duszpasterska rozpoczyna się już w momencie przyjmowania pielgrzyma w sanktuarium i ustanowienia między nim a przyjmującym duchowej łączności. Uwypuklając ewangeliczną wartość przyjęcia, należy w tym miejscu podkreślić także psychologiczne implikacje tego bogatego w ludzki wydzźwięk spotkania. Również w tym przypadku nie należy niczego pozostawiać improwizacji. Trzeba wychodzić na spotkanie pielgrzymów i turystów z ewangeliczną mądrością i wrażliwością, aby określić racje serca oraz oczekiwania płynące z ducha.

W posługę tę, do różnych zadań, należy włączyć różne osoby, cechujące się ludzką otwartością i życzliwością wobec przybywających, o dużej przenikliwości duchowej i *teologicznej* inteligencji, które potrafią wprowadzić nawiedzających do sanktuarium jako wydarzenia łaski, miejsca doświadczenia religijnego, odnalezionej radości. Osoby odpowiedzialne za przyjęcie duszpasterskie powinny uwzględniać specyficzną tożsamość każdej pielgrzymki oraz odrębne cechy osobiste wiernych, tak aby móc stworzyć korzystne warunki do rozmowy z Bogiem, wysłuchania Jego słowa, posłuszeństwa Duchowi. Trzeba też zadbać o odpowiednie warunki godnego pobytu i noclegu, aby sprzyjały radosnemu i życiodajnemu spotkaniu pielgrzyma z tajemnicą wiary, której znakiem i opiekunem jest sanktuarium.

³⁰ Jan Paweł II, *List z okazji obchodów siedemsetlecia Świętego Domu w Loreto*, 15 sierpnia 1993, nr 7: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XVI/2, s. 532.

Kilka uwag na temat duszpasterstwa w sanktuariach

32. Najważniejsza część duszpasterskiej działalności sanktuariów pozostaje zasadniczo związana z samą funkcją przepowiadania, uświęcania i świadectwa miłosierdzia. Dlatego też mają tu zastosowanie wskazania dotyczące ogólnego duszpasterstwa w Kościele lokalnym.

Liturgia. W działalności duszpasterskiej należy zwrócić szczególną uwagę na sprawowanie świętej liturgii. Sanktuaria powinny czuć się włączone w życie Kościoła powszechnego i lokalnego, podkreślając znaczenie i zbawczą moc sprawowania misterium Chrystusowego przez cały rok liturgiczny. Wypełniając swą specyficzną misję jako miejsca spotkania z licznymi wiernymi, którzy być może nie spotykają się ze swoją wspólnotą parafialną, sanktuaria powinny sprawować liturgię w sposób szczególnie kompetentny i inteligentny, z duchowym żarem, z *mistagogicznym* wyczuciem, aby móc ofiarować zarówno stałym uczestnikom liturgii parafialnej, jak i tym sporadycznym wartościową pomoc przy doświadczaniu autentycznego przeżycia religijnego, które otworzy umysł i serce na naśladowanie Chrystusa.

Pamięć. Oprócz sprawowania liturgii, w sanktuariach powinien być także zorganizowany „szlak pamięci”. Ponieważ każde sanktuarium posiada swoją historię, swoje przesłanie, a często również własną duchowość, czasem związaną z obecnością zakonu, oczywistym wydaje się, aby przewidzieć w nim cykl szczególnych (własnych) świąt i wspomnień. Należy tu jednak postępować z dużym wyczuciem, aby dostosować się do wymogów pobożności ludowej, a jednocześnie unikać wszelkich form pietyzmu, nieuzasadnionych tradycji czy obchodów sprzecznych ze zdrowym duchem chrześcijańskim oraz niewłaściwej kumulacji dni świątecznych podczas roku liturgicznego.

Rodzina i powołania. W zróżnicowanej działalności duszpasterskiej sanktuariów należy zastrzec specjalne miejsce dla duszpasterstwa rodzin i powołań, ze szczególnym uwzględnieniem różnych form życia konsekrowanego. Chodzi tu w rzeczywistości o zaferowanie wszystkim okazji do nawrócenia i wzrastania w życiu duchowym, zgodnie ze specyficznym powołaniem każdej osoby.

Miłosierdzie. Sanktuaria, wierne swej chwalebnej tradycji, powinny zajmować się działalnością charytatywną i służbą potrzebującym. Zwracając swój wzrok ku jak najszerszym horyzontom, na miarę własnych możliwości, powinny wspierać działania humanitarne, obronę praw człowieka, działania na rzecz sprawiedliwości, zgodne z nauką społeczną Kościoła.

Kultura. Dobrze byłoby, gdyby przy sanktuariach powstały różnorodne inicjatywy kulturalne, jak kongresy, seminaria, wystawy, przeglądy, konkursy i występy artystyczne o tematyce religijnej. W ten sposób sanktuaria staną się promotorami kultury, zarówno tej wysokiej, jak ludowej, dając ze swej strony wkład w „kulturowy projekt o chrześcijańskim ukierunkowaniu” Kościoła włoskiego³¹.

³¹ Konferencja Episkopatu Włoch, Nota duszpasterska *Con il dono della carità dentro la storia. La Chiesa in Italia dopo il Convegno di Palermo*, nr 25-29; *Notiziario CEI*, 1996, s. 175-179; *Progetto culturale orientato in senso cristiano. Una prima proposta di lavoro: Notiziario CEI*, 1997, s. 37-47.

Przedłużenie trwania pielgrzymki

33. Zwyczajowe stwierdzenie: „Pielgrzymka nie kończy się” wyraża głęboko prawdziwe i zobowiązujące pragnienie. Wracając po tak intensywnym przeżyciu, jakim jest pielgrzymka, człowiek nie jest już taki jak przedtem i nie może żyć tak jak przedtem.

Pielgrzymka wpisuje się w historię osobistą i w historię wspólnoty jako coś, co trwa nadal i wpływa na dokonywanie kolejnych wyborów w stylu uczniów Ewangelii.

Wszystko to wymaga wycucia i kreatywności w opracowywaniu programu duszpasterskiego pielgrzymki, tak aby spotkanie z autentycznym doświadczeniem wiary stało się osobistym i głębokim przeżyciem oraz wpłynęło na zmianę sposobu życia. Dlatego też należy programowo przewidzieć wskazówki dotyczące przedłużenia trwania pielgrzymki, aby stworzyć swoiste „wewnętrzne wędrowanie”, zdolne przeniknąć codzienność życia poszczególnych ludzi i całych wspólnot.

Należy w szczególności wspierać dojrzewanie stałych postaw życiowych otwartych na eschatologiczną perspektywę istnienia, prowadzącą do zrozumienia, że czas obecny i dobra ziemskie nie są jedyne i absolutne, lecz należy je odbierać w ostatecznym świetle Królestwa Bożego, które objawia ich wartość, ale i przemijanie.

Goście-turyści a sanktuarium

34. Oprócz pielgrzymki, inną formą podróżowania związaną z sanktuarium jest turystyka religijna, społeczna i kulturalna. Z zastrzeżeniem właściwej promocji pielgrzymowania, te formy wędrowania także mogą stać się okazją do doświadczenia religijnego. Sanktuaria - świadkowie wiary przeszłości, rzeczywiście objawiają poprzez dzieła sztuki ważne aspekty doktryny i tradycji chrześcijańskiej, które mogą stanowić okazję do wprowadzenia na drogę wiary. Nie należy zatem wykluczać w stosunku do tych szczególnych gości możliwości zastosowania strategii duszpasterskiej³², dostosowanej do ich cech osobistych, bez szkody jednak dla praktyk religijnych, liturgii i życia duchowego sanktuarium³³.

Doświadczenie wskazuje, że motywacje i postawy typowe dla pielgrzymowania, a także te typowe dla turystyki religijnej, współistnieją często w poszczególnych osobach, silniej niż w grupie gości. W tych zjawiskach odbija się zawsze wieloznaczność intencji obecnych we wszystkich ludzkich działaniach. Nawet najbardziej pobożne pielgrzymowanie może mieć elementy turystyczne, kulturalne czy wypoczynkowe, jak też formy turystyki najdalsze od perspektywy religijnej mogą ukrywać pewne intencje

³² Kongregacja ds. Duchowieństwa, Dyrektorium *Peregrinans in terra*, I, 3: EV 3/1022-1026.

³³ Por. Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych, *Kościół i przemieszczanie się ludzi*, II: EV 6/968-992.

wiążące się z wiarą. Dlatego też złożoność motywacji powinna być przedmiotem rozeznania i serdecznej troski, zdolnej do wyjścia naprzeciw autentycznym potrzebom ludzkim.

Zakończenie

W perspektywie Wielkiego Jubileuszu i nowej ewangelizacji

35. Odnowa duszpasterstwa pielgrzymkowego wpisuje się w działania związane z przygotowaniem do Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 i perspektywę nowej ewangelizacji³⁴.

Jubileusz, wydarzenie łaski dla Kościoła, wyzwala nową energię i nowe nadzieje i nie może zaskoczyć osób odpowiedzialnych za pielgrzymki i sanktuaria, wezwanych do dużego wysiłku związanego z planowaniem przyjęcia ogromnych rzesz pielgrzymów. Nie chodzi tu o uleganie jakiejś tendencji, ale o nasz udział w tym bardzo szczególnym wydarzeniu, w perspektywie przepowiadania Ewangelii we współczesnym świecie i w kontekście współczesnych kultur³⁵.

Nowa ewangelizacja wzywa także duszpasterstwo pielgrzymkowe do szukania nowego rozmachu i żaru, nowych okazji, nowych treści, metod i narzędzi. Dzięki temu nowemu zaangażowaniu można będzie każdemu człowiekowi pomóc zrozumieć, że, jak stwierdza Jan Paweł II: „całe życie chrześcijańskie jest jakby wielkim *pielgrzymowaniem do domu Ojca*, którego bezwarunkową miłość do każdego człowieka, a zwłaszcza do «syna marnotrawnego» (por. Łk 15, 11-32), odkrywamy na nowo każdego dnia. To pielgrzymowanie angażuje wewnątrz osoby, rozszerza się wspólnotę wiernych, aby ostatecznie ogarnąć całą ludzkość»³⁶.

Odpowiedź pełna wiary i nadziei

36. Pielgrzymowanie jest ważnym bogactwem dla duszpasterstwa, autentycznym darem Ducha Świętego. Jest okazją do odrodzenia wewnętrznego, odnowienia chrześcijańskiej świadomości i bardziej szczerego zaangażowania w historię.

Ta Nota duszpasterska chce ukazać nową tożsamość pielgrzymowania w obecnym kontekście kulturowym, aby odzyskało ono pełną zdolność przyjmowania wewnętrznych rozterek człowieka i udzielania odpowiedzi pełnych wiary i nadziei. Redagowaniu tej Noty towarzyszyło przekonaniu, że pielgrzymowanie wnosi duży wkład w misję Kościoła, aby mogła spełnić się modlitwa Zbawiciela: „aby znali Ciebie, jedynego prawdziwego Boga, oraz Tego, którego posłałeś, Jezusa Chrystusa” (J 17, 3).

³⁴ Por. Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych, *Pielgrzymka Wielkiego Jubileuszu 2000*, nr 23.

³⁵ Synod Biskupów ds. Europy (1991), Deklaracja *Tertio millennio iam*, nr 5-6: EV 13/634-646.

³⁶ Jan Paweł II, List apostolski *Tertio millennio adveniente*, nr 49: EV 14/1803.